

Meer hoogwaardig gebruik van Nederlands hout

In de Bossenstrategie staat de ambitie hout uit Nederlandse bossen zo hoogwaardig mogelijk toe te passen. Maar wat betekent hoogwaardig? Wat levert het op, zowel voor het klimaat als financieel en hoe kan duurzaam bosbeheer worden geborgd? Probos zocht het uit in opdracht van het ministerie van LNV als bouwsteen voor de Bossenstrategie en de strategische verkenning 'Ruimte voor Biobased Bouwen'. Dit Bosbericht geeft inzicht in het huidige hoogwaardige gebruik van Nederlands hout en aanbevelingen over hoe we voor meer hoogwaardig gebruik in de toekomst kunnen zorgen.

Meer hoogwaardig gebruik van Nederlands hout

Definitie hoogwaardig houtgebruik

U heeft het waarschijnlijk weleens gehoord: de maatschappelijke acceptatie van houtoogst lijkt toe te nemen wanneer het geooogste hout hoogwaardig wordt toegepast. Maar wat is hoogwaardig houtgebruik? Het antwoord op deze vraag kan alleen gegeven worden in relatie tot het doel van hoogwaardig houtgebruik.

In het Nationale Klimaatakkoord en de Nederlandse Bossenstrategie wordt hoogwaardig houtgebruik gezien als een manier om de in het hout opgeslagen koolstof zo lang mogelijk vast te houden in de houtketen en door toepassing van hout CO₂-uitstoot van grondstoffen met een hoge CO₂-intensieve productie (zoals staal en beton) of met een fossiele oorsprong (zoals kunststof) te voorkomen. Dit voorkomen van CO₂-uitstoot door andere grondstoffen te vervangen door hout, wordt substitutie genoemd. Met dit doel voor ogen is hoogwaardig houtgebruik door Probos als volgt gedefinieerd: *Hoogwaardig houtgebruik is het gebruik van hout, binnen het kader van de houtkwaliteit van het desbetreffende hout, in toepassingen met een zo lang mogelijke levensduur én de mogelijkheid om het hout na deze toepassing te hergebruiken voor dezelfde of nieuwe toepassingen, zodat koolstof zo lang mogelijk blijft opgeslagen in de houtketen. Hierbij vervangt het hout bij voorkeur producten met een hoge negatieve CO₂-impact. Het gebruik van hout voor energietoepassingen wordt daarbij zo lang mogelijk vermeden.*

Heel concreet gaat het dan om toepassing van hout in de woning- en utiliteitsbouw, restauratie, grond-, weg- en waterbouw (GWW) en meubel- en interieurbouw. Denk aan massief hout, gevingerlast- of

gelamineerd hout, kruislaaghout (CLT), houten spanten en plaatmateriaal. In de toekomst kan het ook gaan om stoffen uit hout, zoals cellulose en lignine, die worden gebruikt om aardoliecomponenten in de chemie te vervangen.

Hout uit het Nederlandse bos

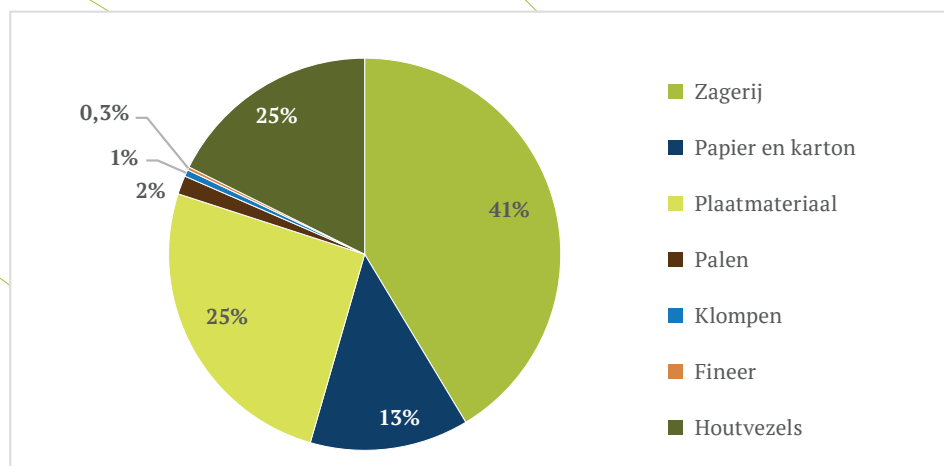
Op basis van jarenlange gegevensverzameling en een enquête onder boseigenaren en rondhouthandelaren over hoogwaardig houtgebruik heeft Probos een overzicht gemaakt van de huidige toepassing van Nederlands hout. Van het hout dat in het Nederlandse bos wordt geooogst, wordt 75% als industrieel rondhout geooogst en 25% als hardhout. Van het industrieel rondhout werd in de periode 2014-2018 gemiddeld 40% als zaaghout of profiel- en kisthout afgezet. Ongeveer 30% wordt verwerkt tot plaatmateriaal zoals MDF, OSB en spaanplaat (figuur 1). Volgens de Nederlandse rondhouthandel wordt het Nederlandse hout op dit moment vanuit het oogpunt van de beschikbare houtkwaliteit al voor het grootste deel zo hoogwaardig mogelijk toegepast. Aangezien een betere houtkwaliteit over het algemeen gekoppeld is aan een hogere prijs.

Loofhout en naaldhout

Vanuit klimaat oogpunt liggen er echter zeker nog kansen om het Nederlandse hout hoogwaardiger toe te passen. Ongeveer 80% van het loofhout dat als rondhout wordt geooogst, wordt afgezet als particulier hardhout. Deze toepassing is vanuit klimaat oogpunt niet hoogwaardig, omdat de in het hout vastgelegde CO₂ na circa 1-2 jaar weer vrijkomt in de atmosfeer. In de afgelopen jaren is deze situatie wel enigszins veranderd, omdat loofhout nu ook kan worden afgezet voor de productie van OSB.

Meer van dit soort toepassingen zijn nodig om te komen tot een hoogwaardiger toepassing van Nederlands loofhout. Zowel in Nederland als in het buitenland neemt het aandeel loofboomsoorten in het bos toe en daarmee ook het aandeel van loofhout binnen de oogst. Niet voor niets zijn er in Duitsland verschillende initiatieven gestart om de hoogwaardige toepassing van loofhout te vergroten. Dit zou in Nederland ook moeten gebeuren.

Naaldhout wordt over het algemeen hoogwaardiger toegepast dan loofhout.

Figuur 1 Verwerking van Nederlands industrieel rondhout in de periode 2014-2018 in Nederland en het buitenland (Bron: Probos rondhoutenquêtes)

Een uitzondering daarop vormt naaldhout dat wordt gebruikt voor de productie van houtvezels voor de dierhouderij of voor de productie van energiepellets voor particulier gebruik. Hier valt klimaatwinst te halen door in te zetten op alternatieve grondstoffen voor deze toepassingen of door alleen reststromen van de houtproductie hiervoor te gebruiken.

CO₂-winst hoogwaardig houtgebruik

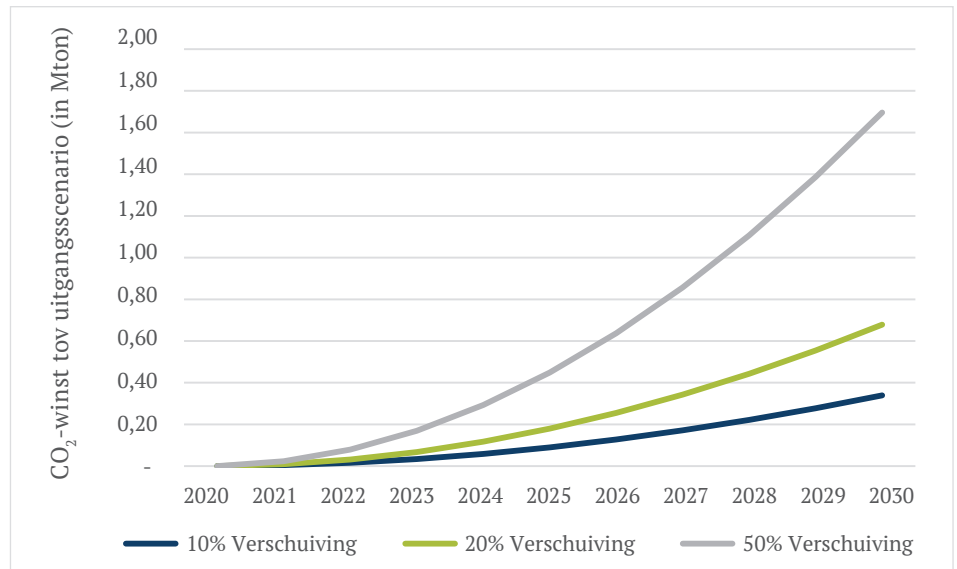
Een hoogwaardiger toepassing van het hout leidt veelal tot het langer opslaan van de koolstof en daarmee CO₂ in het hout. Dat klinkt mooi, maar wat betekent dit in megatonnen CO₂? Een hoogwaardigere toepassing betekent meestal een langere levensduur. Het betekent vaak ook dat het houtproduct vaker wordt hergebruikt (cascadering). Als er over de gehele breedte van productklassen (zie kader) een geleidelijke verschuiving optreedt naar een hoogwaardigere productklasse, dan kan dit CO₂-winst opleveren (figuur 2).

Hoe groter de verschuiving, hoe groter de CO₂-winst. Bij een verschuiving van 10% wordt na 10 jaar 0,08 Mton méér CO₂ opgeslagen in houtproducten. De substitutie die daarbij ook plaatsvindt, zorgt aanvul-

Productklassen

Voor de CO₂-berekening is onderscheid gemaakt in vier productklassen:

- I. houtproducten met een lange levensduur, bijvoorbeeld bouw- en constructiehout;
- II. houtproducten met een middel-lange levensduur, zoals vezel-, fineer, meubel, kist- en paalhout;
- III. houtproducten met een korte levensduur, zoals papier, pulp en karton;
- IV. energiehout, zoals brandhout en chips.

Figuur 2 CO₂-winst van een verschuiving van afzet van Nederlands hout van 10%, 20% en 50% over de gehele breedte van de productklassen naar een hoogwaardigere productklasse.

lend voor een winst van 0,26 Mton. In totaal levert 10% hoogwaardigere toepassing van hout dus een CO₂-winst van 0,34 Mton. Een verschuiving van 50% naar hoogwaardigere productklassen levert een CO₂-winst op van 1,7 Mton.

Hogere prijs of niet

Een hoogwaardiger gebruik van hout levert dus CO₂-winst op, maar is er dan ook sprake van een hogere prijs? In de meeste gevallen zal een hogere prijs gekoppeld zijn aan een hoogwaardiger afzet van het hout. De prijs voor zaaghout bijvoorbeeld is vaak hoger dan die voor vezelhout, maar dat is niet altijd zo. De prijs die wordt betaald per m³ hout uit het bos is gekoppeld aan de vraag vanuit de houtverwerkende industrie. De rondhouthandel is de schakel tussen het bosbeheer en de houtverwerkende industrie. De handel is steeds op zoek naar de economisch meest voordelig afzet, lees: hoogste prijs per m³. De toepassing waarvoor het hout wordt afgezet is daarbij vaak ondergeschikt aan de prijs.

Sommige markten bieden een betere prijs dan op basis van de toepassing verwacht zou worden. Een voorbeeld hiervan is de afzet richting producenten van houtvezels voor de dierhouderij. Deze bedrijven kunnen hoge prijzen betalen voor Nederlands rondhout, omdat hun klanten bereid zijn een hoge prijs te betalen. Daar komt bij dat de prijs van resthout uit de houtverwerkende industrie, waar zij ook hun product van kunnen maken, sterk is gestegen. Dit is een gevolg van de gesubsidieerde grote vraag naar energiepellets voor met name particulier gebruik in Duitsland. Een ander voorbeeld van een marktsegment waar goede prijzen worden betaald, is het hardhout voor particulieren. Er is een grote vraag naar hardhout en vooral voor loofhout was er tot voor kort weinig alternatieve afzet beschikbaar.

Het lijkt er dus op dat een verschuiving naar meer hoogwaardig houtgebruik niet automatisch betekent dat de prijzen ook stijgen. Wanneer een boseigenaar bij de houtverkoop als randvoorwaarde stelt dat

het rondhout hoogwaardig moet worden afgezet, dan zou dit zelfs kunnen leiden tot lagere opbrengsten. Aanvullende financiële beloning kan de bosbeheerder stimuleren om toch randvoorwaarden te stellen voor een duurzame, hoogwaardige afzet van het rondhout.

Relatie bosbeheer en rondhoutketen

Het kunnen realiseren van een hoogwaardigere afzet van het Nederlandse hout vraagt om samenwerking binnen de gehele Nederlandse bos- en houtketen. De doorgerekende verschuiving van 10% is met meer aandacht voor houtkwaliteit in het beheer en verschuivingen in de afzetmarkten van het Nederlandse hout te realiseren. Het realiseren van een grotere verschuiving vraagt om veel meer inspanning. Denk in het geval van het bosbeheer aan boomsoortenkeuze bij verjonging en de ontwikkeling van nieuwe bossen. Denk aan het maximaliseren van het aandeel naaldhout en het kiezen voor loofboomsoorten met een goede genenbasis en de potentie om mooi hout te leveren. Daarnaast dienen tijdens het bleswerk de houtkwaliteit en de mogelijke verwerkingsmogelijkheden nog meer aandacht te krijgen. Hierbij gaat het ook om het stellen van randvoorwaarden aan het eindgebruik bij de houtverkoop.

In het bosbeheer wordt meestal vanuit het aanbod geredeneerd. Wanneer het doel is tot een hoogwaardigere afzet van het Nederlandse hout te komen, dan is veel meer aandacht voor de uiteindelijke afzet van het hout onontbeerlijk. Dat kan door op kleine schaal in korte ketens nichemarkten te ontwikkelen, maar ook door op grotere schaal langjarige afspraken te maken over houtlevering aan

individuele partijen of aan een samenwerkingsverband van zagerijen.

Aandacht hebben voor de onderlinge afhankelijkheid tussen bosbeheer, rondhoutverwerking en rondhouthandel, als schakel daartussen, is van groot belang in een land als Nederland met een beperkte bosoppervlakte en een kleinschalige verwerkende industrie. Het Nederlandse houtaanbod dekt slechts 10% van het Nederlandse houtgebruik en zal daarom niet sturend zijn in de vraag vanuit de markt. Om het Nederlandse hout toch hoogwaardig en optimaal te kunnen verkopen moet de rol van de Nederlandse rondhouthandel niet worden onderschat.

Daarnaast spelen de Nederlandse rondhoutverwerkers, momenteel voornamelijk rondhoutzagerijen, een belangrijke rol. Zij verwerken namelijk het meeste hoogwaardige rondhout uit het Nederlandse bos en hebben bij meer aanbod het voordeel dat de transportkosten kunnen worden beperkt. Zij kunnen echter alleen blijven functioneren wanneer zij zekerheden hebben over het rondhoutaanbod. Meer samenwerking tussen de bosbeheerder en de rondhoutsector is dan ook van groot belang.

Ten slotte

De studie heeft laten zien dat Nederlands hout hoogwaardiger kan worden toegepast en dat daarmee een bijdrage geleverd wordt aan het behalen van de klimaatdoelen. De belangrijkste randvoorwaarde daarbij is dat het bos op een duurzame wijze wordt beheerd met aandacht voor alle facetten van het functioneren van het bos. Al dan niet geborgd via certificering. Daarnaast zal door het beheer ingespeeld moeten worden op de gevol-

gen van klimaatverandering voor het functioneren van het bos.

Bosbeheerders en de actoren binnen de houtketen kunnen alleen door samen te werken zorgen voor een hoogwaardigere toepassing van hout uit het Nederlandse bos. Zeker op langere termijn. Op korte termijn zal de keuze voor een hoogwaardigere afzet in termen van klimaat niet altijd een betere prijs opleveren. Een financiële stimulans als waardering voor het sturen in het beheer op hoogwaardige houtkwaliteit en gezamenlijke aandacht voor de afzet hiervan richting de juiste kanalen voor hoogwaardige toepassing, kunnen ervoor zorgen dat meer hout voor hoogwaardige toepassingen wordt gebruikt.

De grootste stimulans voor het vergroten van de hoogwaardige afzet van Nederlands hout is echter de promotie van de toepassing van hout in sectoren als de woning- en utiliteitsbouw in algemene zin. Daarmee zal de vraag naar hoogwaardige houtproducten sterk toenemen.

Meer aanbevelingen voor het stimuleren van de vraag naar hout voor hoogwaardige toepassingen, het bosbeheer en de rondhoutverwerking, en meer informatie over de toekomstige houtvraag en -beschikbaarheid is te vinden in het rapport "*Meer hoogwaardig gebruik van Nederlands hout*", beschikbaar op www.probos.nl.

Anne Reichgelt, Jasprina Kremers en Jan Oldenburger

Foto voorblad: brug van inlands lariks met verbindingen die zodanig zijn gedetailleerd dat er geen vocht kan ophopen, wat gunstig is voor de duurzaamheid van de constructie. (Bron: Haasnoot Bruggen B.V.)